

РАХУНКОВА ПАЛАТА

РІШЕННЯ

23 грудня 2025 року

№ 32–2

Київ

Про розгляд Звіту про результати аудиту відповідності заходів Національної академії наук України з підтримки розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок

Відповідно до статті 98 Конституції України, статей 7, 25, 26, 35, 36, 37 і 39 Закону України «Про Рахункову палату» розглянуто Звіт про результати аудиту відповідності заходів Національної академії наук України з підтримки розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок.

За підсумками розгляду Рахункова палата

ВСТАНОВИЛА:

Протягом 2023–2024 років та I півріччя 2025 року Національна академія наук України (далі – НАН України, Академія) загалом забезпечила реалізацію заходів із підтримки розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок за рахунок коштів Державного бюджету України за КПКВК 6541230 «Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень» в обсязі 1 673,0 млн грн з дотриманням норм та правил, визначених чинним законодавством.

Досягнення мети бюджетної програми Академією в основному забезпечено, зокрема: протягом 2023–2024 років і I півріччя 2025 року виконувалось 408 наукових досліджень та науково-технічних розробок, з яких понад 70 відс. (289) – прикладні дослідження, 113 наукових проєктів за грантами, наданими дослідницьким лабораторіям (групам) молодих вчених, та придбано 154 од. новітнього наукового обладнання та комплектуючих для модернізації наявного.

Водночас ці заходи Академією здійснювались в умовах несформованості цілісної системи державного управління та регулювання у сфері наукової і науково-технічної діяльності. Зазначене зумовлено комплексом факторів, зокрема недосконалістю нормативно-правового забезпечення, недостатньою

координацією між державою, замовником та виконавцями наукових досліджень, а також невизначеністю механізмів практичного застосування і використання результатів наукової діяльності.

Простежується причинно-наслідковий зв'язок між станом нормативно-правового забезпечення, організаційно-управлінськими рішеннями та невідповідностями окремих процесів встановленим нормам і правилам.

1. НАН України загалом забезпечила формування тематики наукових досліджень та науково-технічних розробок з дотриманням встановлених норм і правил. Водночас мали місце окремі невідповідності (недоліки) щодо строків затвердження тематичних напрямів досліджень і розробок, тематики прикладних досліджень. Окремі організаційно-розпорядчі документи Академії не приведені у відповідність із внесеними нормативно-правовими змінами.

Несвоєчасне продовження Кабінетом Міністрів України строку дії переліку пріоритетних тематичних напрямів досліджень і розробок вплинуло, відповідно, на інші процеси, зокрема на здійснення заходів НАН України з підтримки розвитку пріоритетних напрямів досліджень і розробок, у тому числі формування тематики, проведення конкурсних відборів.

Окремі показники видатків за бюджетною програмою за КПКВК 6541230 «Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень» обґрунтовані недостатньо.

Частково не відповідають встановленим нормам окремі етапи процесу конкурсного відбору наукових досліджень і науково-технічних розробок:

Положення про порядок конкурсного відбору та виконання установами НАН України робіт за Цільовою науково-технічною програмою оборонних досліджень НАН України на 2025–2029 роки, затверджене постановою Президії НАН України від 30.10.2024 № 418/4, в установленому порядку не погоджене;

експертиза заявок проводилася без укладання договорів / доручень;

виконавцями наукових робіт визначені не наукові установи, а безпосередньо наукові підрозділи наукових установ;

переліки досліджень і розробок, що виконуватимуться установами НАН України у відповідному бюджетному році, затверджувалися без прийняття окремого рішення за результатами конкурсу;

окремі наукові роботи (10 НДР) проводилися без процедури конкурсного відбору за оборонною тематикою;

до виконання договорів залучалися треті особи на умовах субпідряду без погодження з Академією.

Процес реєстрації та обліку розпочатих, виконуваних і завершених наукових досліджень і науково-технічних розробок в Автоматизованому інформаційному фонді науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт і захищених дисертацій (далі – Автоматизований інформаційний фонд) здійснювався з недотриманням встановлених норм і правил у частині строків

реєстрації наукових робіт та окремої реєстрації робіт, що є складовими комплексної роботи.

Зазначене призвело до відхилень між фактичними показниками затрат та аналогічними даними, відображеними у звітах про виконання паспорта бюджетної програми за КПКВК 6541230 «Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень» за 2023 і 2024 роки.

2. Протягом 2023–2024 років та I півріччя 2025 року кошти за КПКВК 6541230 загалом використовувалися відповідно до завдань і мети бюджетної програми, забезпечуючи підтримку пріоритетних напрямів досліджень і розробок, проведення досліджень молодими вченими та придбання (модернізацію) наукового обладнання.

Кошти державного бюджету у сумі 1,1 млрд грн НАН України у 2023–2024 роках і I півріччі 2025 року за КПКВК 6541230 використані відповідно до затверджених напрямів:

- підтримка пріоритетних для держави наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок;

- проведення молодими вченими досліджень і розробок шляхом створення на конкурсній основі дослідницьких лабораторій (груп) молодих вчених;

- придбання новітнього та модернізація існуючого наукового обладнання.

Через невизначеність НАН України процесу здійснення контролю під час виконання наукових робіт, мали місце технічні помилки при реєстрації та обліку наукових робіт (недотримання строків реєстрації, неточність інформації про обсяги фінансування в реєстраційних картках, неподання облікових карток) та складанні планових калькуляцій кошторисної вартості наукових робіт.

Встановлені також окремі невідповідності при використанні наукового обладнання, зокрема, Інститутом геотехнічної механіки придбане 23.10.2024 обладнання (RG Raman спектрометрів та моторизованої платформи RG Raman) на суму 5,7 млн грн використовувалось для виконання наукових робіт за пріоритетними напрямами досліджень і розробок за бюджетною програмою за КПКВК 6541030 «Наукова і науково-технічна діяльність наукових установ Національної академії наук України».

3. НАН України загалом забезпечила відповідність фактичних результатів завершених наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок очікуваним, визначеним у технічних завданнях.

У 2023–2024 роках установи НАН України за КПКВК 6541230 завершили 184 наукові роботи. Створено 380 та 409 од. науково-технічної продукції відповідно за пріоритетними тематичними напрямами досліджень і розробок; впроваджено 144 та 170 од. відповідно.

Водночас внаслідок невизначеності державою механізмів практичного застосування результатів наукових досліджень і науково-технічних розробок, Академія власними зусиллями пропагувала свої наукові результати через офіційний вебсайт, публікації, конференції, ЗМІ та співпрацю з державними

установами. Наукові установи, що знаходяться у віданні НАН України, наукові результати здебільшого просували самостійно. Результати досліджень лише за Цільовою науково-технічною програмою оборонних досліджень НАН України приймалися за погодженням із замовниками і передавалися їм.

НАН України протягом 2023 і 2024 років загалом зареєструвала 218 і 256 винаходів і корисних моделей відповідно, установами Академії отримані 26 і 42 патентів відповідно. При цьому Академією не встановлені єдині критерії для здійснення моніторингу й обліку використання патентів.

Академія не актуалізувала порядок використання об'єктів права інтелектуальної власності, що створюються в її установах. Не визначені критерії та єдині підходи до обліку отриманих установами Академії об'єктів права інтелектуальної власності. Як наслідок, вільний доступ до розробок, створених за рахунок коштів держбюджету, створює ризик використання об'єктів права інтелектуальної власності без відома НАН України.

Внаслідок недостатнього внутрішнього контролю та відсутності єдиних підходів до облікової політики, в окремих наукових установах облік зареєстрованих об'єктів права інтелектуальної власності не відповідав нормам Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 122 «Нематеріальні активи», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 12 жовтня 2010 року № 1202, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 01 листопада 2010 року за № 1018/18313, у частині визначення первісної вартості; в Інституті геотехнічної механіки імені М. С. Полякова Національної академії наук України не оприбутковані патенти, що зумовило занижену вартість активів; передача майнових прав установами здійснювалась шляхом оформлення актів довільної форми.

З урахуванням викладеного Рахункова палата

ВИРІШИЛА:

1. Звіт про результати аудиту відповідності заходів Національної академії наук України з підтримки розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок (далі – Звіт) затвердити.

2. Це рішення Рахункової палати та Звіт надіслати Верховній Раді України.

3. Це рішення Рахункової палати та Звіт надіслати Комітетові Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій і рекомендувати розглянути їх на засіданні.

4. Відомості про результати аудиту у формі рішення Рахункової палати і Звіт надіслати Кабінетові Міністрів України для відповідного реагування.

5. Звіт і це рішення Рахункової палати надіслати Національній академії наук України і рекомендувати:

1) привести у відповідність з вимогами чинного законодавства Порядок формування тематики та контролю за виконанням наукових досліджень в

НАН України, затверджений постановою Президії НАН України від 19.12.2018 № 339, у частині формування тематики наукових досліджень (термін виконання – до 01.03.2026);

2) забезпечити погодження з Науковим комітетом Національної ради з питань розвитку науки і технологій Положення про порядок конкурсного відбору та виконання установами НАН України робіт за Цільовою науково-технічною програмою оборонних досліджень НАН України на 2025–2029 роки, затвердженого постановою Президії НАН України від 30.10.2024 № 418/4 (термін виконання – до 01.03.2026);

3) забезпечити ухвалення організатором конкурсу рішення про затвердження результатів конкурсу (термін виконання – після визначення конкурсною комісією переможців конкурсу);

4) вжити заходів щодо укладання договорів / доручень про проведення первинної наукової і науково-технічної експертизи заявок, поданих до конкурсів (термін виконання – до 01.07.2026);

5) розробити і затвердити порядок здійснення контролю за виконанням робіт за пріоритетними тематичними напрямками досліджень і розробок та їх реєстрацією й обліком в Автоматизованому інформаційному фонді та Розподіленій інформаційній технології підтримки науково-організаційної діяльності НАН України, у тому числі комплексних робіт, які виконуються кількома виконавцями (термін виконання – до 01.04.2026);

6) забезпечити узгодження переліку наукових приладів і обладнання, що потребують придбання або модернізації за рахунок коштів державного бюджету за бюджетною програмою за КПКВК 6541230, з переліком наукових робіт за пріоритетними напрямками, що виконуються за рахунок коштів цієї бюджетної програми та потребують цього обладнання (термін виконання – до 01.06.2026);

7) вжити заходів щодо приведення строків проведення та формування результатів конкурсних відборів наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок та складання переліків обладнання, що придбаватиметься (або модернізуватиметься) у плановому році, зі строками формування бюджетних запитів для забезпечення обґрунтованості потреби у бюджетних коштах на такі цілі (термін виконання – до 01.06.2026);

8) опрацювати питання щодо нормативно-правового врегулювання порядку прийняття управлінських рішень про використання результатів наукових досліджень за пріоритетними напрямками, які фінансуються за бюджетною програмою за КПКВК 6541230, та внести відповідні пропозиції Кабінетові Міністрів України (термін виконання – до 01.07.2026);

9) опрацювати питання щодо нормативно-правового врегулювання порядку планування, обліку і калькулювання собівартості науково-дослідних та

дослідно-конструкторських робіт та внести відповідні пропозиції Кабінетові Міністрів України (термін виконання – до 01.07.2026);

10) актуалізувати порядок використання об'єктів права інтелектуальної власності, що створюються в установах НАН України (термін виконання – до 01.04.2026).

6. Оприлюднити Звіт і це рішення на офіційному вебсайті Рахункової палати.

7. Контроль за виконанням цього рішення покласти на члена Рахункової палати Єлизавету Пушко-Цибуляк.

Голова

Ольга ПІЩАНСЬКА